

**Навчальна програма курсу
«Антикорупційний курс для 9 класу»
для закладів загальної середньої освіти**

Автор програми:

Хилько Альона Анатоліївна, заступник керівника управління – керівник відділу просвітницької роботи Управління просвітницької роботи Національного агентства з питань запобігання корупції – в межах виконання посадових обов'язків

Схвалено для використання в освітньому процесі

Протокол № 10 від 13 серпня 2025 року засідання експертної комісії з громадянської та історичної освітньої галузі державної установи «Український інститут розвитку освіти». № БО-0311-25 в Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам

Київ 2025

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Анотація

Програма курсу за вибором «Антикорупційний курс для 9 класу» спрямована на формування антикорупційної культури в учнівства, розвиток їхньої громадянської компетентності, наскрізних знань та вмінь, зокрема критичного мислення та здатності діяти доброчесно у повсякденному житті. Містить чітко сформульовані очікувані результати навчання відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, а також переліку освітніх методик і видів навчальної діяльності.

Програма відповідає вимогам Закону України «Про освіту», очікуваним результатам громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, та Типовій освітній програмі для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженій наказом Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 р. № 235 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 9 серпня 2024 р. № 1120).

Авторська концепція

Сучасний світ стає дедалі складнішим, що вимагає від громадян вміння орієнтуватися в його реаліях і обирати моделі доброчесної поведінки, які базуються на розумінні і визнанні гідності людини. Для України важливе значення має тема запобігання та протидії корупції, прийняття та практикування моделей доброчесної поведінки, оскільки від цього залежить суспільне благо. Це вимагає системного підходу для формування у здобувачів освіти антикорупційного світогляду, розвитку громадянської відповідальності, навичок критичного мислення та доброчесної поведінки в щоденному житті. Програма ґрунтується на принципах демократичної правової держави, верховенства права, відкритості, прозорості та нульової толерантності до корупції.

Мета курсу

Формування в учнівства розуміння природи корупції, її негативного впливу на суспільство, а також здатності діяти доброчесно, виявляти корупційні ризики, протистояти спокусам порушення етичних і правових норм.

Завдання курсу

- Ознайомити з поняттями доброчесності, конфлікту інтересів, корупції та її видів.
- Розвинути здатність аналізувати суспільні явища та поведінку людей у контексті доброчесності.
- Формувати навички відповідальної взаємодії з органами влади.
- Озброїти інструментами виявлення та уникнення корупційних ризиків.

Освітня галузь: Громадянська та історична освіта

Способи реалізації та організація освітнього процесу

Курс розраховано на 15 навчальних годин, що реалізуються протягом навчального року.

Пропонована навчальна програма може бути використана для розширення обов'язкового освітнього компоненту «Основи правознавства» у 9 класі за рахунок перерозподілу годин між обов'язковими освітніми компонентами.

Наразі Типовим навчальним планом для 9 класу встановлено для викладання обов'язкового курсу «Основи правознавства» пів години протягом навчального року щотижня або одна година протягом навчального семестру.

Інтеграція курсу «Основи правознавства» та пропонованої програми дасть змогу закладу освіти використати один із двох можливих варіантів планування, що сумарно передбачає одну годину протягом навчального року:

1. Варіант I. Перший семестр – курс «Основи правознавства», другий семестр – «Антикорупційний курс для 9 класу».
2. Варіант II. Протягом всього навчального року – інтегрований курс «Основи правознавства» + «Антикорупційний курс для 9 класу».

Цей курс у поєднанні з курсом «Основи правознавства» реалізує всі очікувані результати навчання відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти.

Форми організації освітнього процесу: інтерактивні заняття, практикуми, проектна діяльність, робота з кейсами, участь в ініціативах шкільної спільноти.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Тематичне наповнення, очікувані результати та орієнтовна діяльність учнів

№	Назва теми	Очікувані результати навчання (з індексацією)	Пропонований зміст	Орієнтовні види діяльності	Орієнтовна кількість годин
1	Що таке доброчесність і чому вона важлива?	<ul style="list-style-type: none">визначає властивості суспільно-історичної спільноти за її складниками: політика, економіка, соціальна сфера, культурно-інтелектуальна діяльність [9 ГІО 4.1.2]	Поняття доброчесності та її роль у повсякденному житті. Визначення моралі, соціальної відповідальності	Обговорення кейсів. Написання історій (сторітелінг). Формулювання власного визначення доброчесності	2
2	Як розпізнати корупцію?	<ul style="list-style-type: none">пояснює причини різних інтерпретацій історичної та суспільної інформації [9 ГІО 3.3.2]аналізує суспільно важливі процеси [9 ГІО 6.3.1]	Корупція і її ознаки. Способи виявлення корупції та недоброчесної поведінки. Приклади зловживання службовим становищем	Обговорення кейсів. Сократівська бесіда	2

№	Назва теми	Очікувані результати навчання (з індексацією)	Пропонований зміст	Орієнтовні види діяльності	Орієнтовна кількість годин
3	Як корупція шкодить суспільству?	<ul style="list-style-type: none"> аналізує суспільно важливі процеси [9 ГІО 6.3.1] тлумачить сутність принципів та механізмів демократії, визнає її цінність [9 ГІО 6.1.1] 	<p>Поняття суспільного блага та загрози для суспільного блага.</p> <p>Шкідливість корупції для суспільного блага.</p> <p>Реалізація можливостей суспільного блага через відкритість інформації</p>	<p>Написання есе про шкоду корупції.</p> <p>Ситуаційні вправи.</p> <p>Сократівська бесіда</p>	2
4	Яка відповідальність за корупцію? Хто і як бореться з корупцією?	<ul style="list-style-type: none"> тлумачить сутність принципів та механізмів демократії, визнає її цінність [9 ГІО 6.1.1] дотримується законів, суспільних норм і правил, які не суперечать правам людини і принципу поваги до людської гідності [9 ГІО 5.2.2] 	<p>Антикорупційні органи України: різновиди, призначення, повноваження: НАЗК, НАБУ, САП.</p> <p>Відповідальність за недотримання добросовісності: репутаційна, політична, соціальна, адміністративна, кримінальна</p>	<p>Дослідження сайтів органів протидії корупції. Складання інфографіки. Знайомство з основами законодавства про запобігання корупції</p>	2
5	Конфлікт інтересів: як виникає і як його уникнути?	<ul style="list-style-type: none"> пояснює, що означає бути відповідальним 	<p>Визначення конфлікту інтересів. Дії громадян і посадових осіб в</p>	<p>Ситуаційні вправи.</p> <p>Моделювання життєвих ситуацій</p>	2

№	Назва теми	Очікувані результати навчання (з індексацією)	Пропонований зміст	Орієнтовні види діяльності	Орієнтовна кількість годин
		<p>громадянином України [9 ГІО 5.1.4]</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримується законів, суспільних норм і правил, які не суперечать правам людини і принципу поваги до людської гідності [9 ГІО 5.2.2] 	ситуаціях конфлікту інтересів		
6	Як бути доброчесним у повсякденному житті? Що таке академічна доброчесність і чому вона важлива?	<ul style="list-style-type: none"> • пояснює необхідність формування засад чесної взаємодії між людьми в сім'ї та середовищі закладу освіти [9 ГІО 6.1.3] • пояснює, що означає бути відповідальними громадянами України [9 ГІО 5.1.4] • створює безпечне середовище, вільне від утисків, насилля (булінгу), виявів нерівності або несправедливості [9 ГІО 5.3.2] 	Зв'язок між принципами доброчесності та реальним життям учасників освітнього процесу. Вплив поведінки громадян на власне життя і на життя інших людей. Визначення академічної доброчесності та її роль у розвитку суспільного блага. Відповідальність за порушення академічної доброчесності	Аналіз кейсів. Обговорення власного досвіду. Створення та реалізація проєктів. Сократівська бесіда. Написання історій	3

№	Назва теми	Очікувані результати навчання (з індексацією)	Пропонований зміст	Орієнтовні види діяльності	Орієнтовна кількість годин
7	Підсумкове заняття. Самооцінка доброчесної поведінки	<ul style="list-style-type: none"> ● добирає логічні і достатні аргументи для підтвердження певного судження [9 ГІО 4.2.2] ● дискутує стосовно важливих для суспільства питань минулого та сучасного [9 ГІО 4.2.3] ● демонструє розуміння гідності людини та способи її обстоювання у спільноті закладу освіти [9 ГІО 5.1.3] 	Прояви доброчесної та недоброчесної поведінки у повсякденному житті. Вплив особистого вибору на власне життя	Антикорупційні дебати	2

III. ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Методичні підходи та освітні технології

- Компетентнісний та діяльнісний підхід, який реалізується шляхом використання кейс-методик (ситуативних вправ), що моделюють дії громадян у конкретних життєвих ситуаціях, які так чи інакше стосуються питань доброчесної поведінки та корупції, їх розгляд і пошук правильних дій у тій чи іншій ситуації.
- Наскрізнi змістові лінії: інтеграція елементів громадянської освіти у вивчення та використання знань та компетентностей із різних освітніх галузей за допомогою реалізації наскрізної змістової лінії «Доброчесність», що передбачає органічне включення до викладання окремих предметів завдань, що пов'язані з темою доброчесної поведінки та антикорупції.
- Антикорупційні дебати: різновид кейс-методики, коли кожен учасник/учасниця чи група учасників/учасниць висловлюють не дійсну свою позицію, а запропоновану до розгляду, висуваючи аргументи в обґрунтування своєї позиції та проти позиції опонента.
- Метод сократівської бесіди: спільний діалог, в якому учасники/учасниці відповідають на запитання, що стимулюють критичне мислення і дають змогу самостійно дійти певних логічних висновків.
- Використання цифрових ресурсів (відео, інфографіка, платформи для взаємодії): перегляд та спільне обговорення доступних ресурсів з аналізом соціальних причин та наслідків доброчесної та недоброчесної поведінки.
- Врахування принципів недискримінації, інклюзії та рівного доступу до освіти.

Оцінювання результатів навчання

- Формувальне оцінювання (рефлексії, самооцінювання).
- Зворотний зв'язок у груповій роботі.
- Портфоліо учня/учениці (результати проєктів, анкетування, чек-листи доброчесності).
- Рецензування та оцінювання проєктів.

Орієнтовні ресурси та обладнання

- Доступ до інтернету, презентаційних матеріалів.
- Мультимедійне обладнання (екран, проектор).
- Робочі зошити або онлайн-документи для виконання вправ.

IV. Рекомендовані джерела

- Матеріали проєкту Офісу доброчесності НАЗК «Прозора школа». – <https://study.nazk.gov.ua/ofis-dobrochesnosti/prozora-shkola/>
- Навчально-методичний посібник «Антикорупційний курс для 9 класу». – https://drive.google.com/file/d/1XkktlrF1ZhikKH0gITE3BB_SDPwxikVS/view
- Антикорупційне навчання від А до Я: відеоуроки, тести, інтерактивне навчання. – Навчальна платформа НАЗК. – <https://study.nazk.gov.ua/>
- База знань Національного агентства з питань запобігання корупції: Інформаційний ресурс для легкого пошуку роз'яснень. – <https://wiki.nazk.gov.ua/>
- PRO доброчесність. Навчально-методичний посібник із рекомендаціями щодо досягнення мети наскрізної змістовної лінії «Громадянська відповідальність» в частині формування нетерпимості до корупції та слідування доброчесним стратегіям поведінки. Для всіх освітніх галузей / Офіс доброчесності Національного агентства з питань запобігання корупції, Громадська організація EdCamp Ukraine. Антикорупційна ініціатива ЄС (EUACI). – Видання друге, уточнене і доповнене. – Київ, 2025. – 122 с. – <https://drive.google.com/file/d/1gwuOt7zpzTYb-S4AjjRb8TYcUu5LFUPZ/view>
- Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу. – Київ, 2024. – <https://nazk.gov.ua/pdfs/?file=/wp-content/uploads/Pages/50/d0/50d0d9eef5cf33c10f1fc7f6e86048a2bf3731bd3d08a36f4cec95baea1475b88460841.pdf>
- Посібник ОЕСР з публічної доброчесності. – <https://www.oecd.org/uk/publications/5b2fe28c-uk.html>

- Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / [упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р.; за заг. ред. Грищенка М.]. – 40 с. – <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Академічна доброчесність: онлайн-курс для вчителів старших класів на платформі онлайн-освіти EdEra. – <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5131>
- Критичне мислення для освітян: онлайн-курс на освітній платформі Prometheus. – <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/krytychne-myslennya-dlya-osvityan/>
- Медіаграмотність для освітян: онлайн-курс на освітній платформі Prometheus. – <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/mediagramotnist-dlya-osvityan/>